

Leposloven in znanstven list.

Leto II.

V Celovci, 1. novembra 1882.

Štev. 11.

Večerni pogovori v gorskej koči.

Spisal M. Tonejec †.

Meseca januarja je bilo, ko je hudo neslo sneg izpod neba. Čeravno ga je že toliko padlo, da niso ljudje več dnij mogli v goro in jim je vselej sproti pot zapadlo, kadar so jo naredili, vendar še ni hotel sneg prenehati. Ljudje so govorili, nekteri, da bodo prihodnje leto dobre planine, ker je tako debelo snega, in so ga bili veseli; drugim pa ni bilo po volji, ker je le predolgo že hodil, in v gorah ga je bilo po dva in črez dva sežnja debelo. Dosti delavcev je težko čakalo, da bi zopet mogli v goro, kajti vozili so oglje, nekteri samotež, drugi pa tudi z živino, vendar večina je bila samotežarjev. Bili so torej veseli, ko je sneg prenehal, in šli so precej zopet pot delat, ktero jim je že bilo nekterekrati zapadlo. Toda mraz je bil, da je škripal sneg pod nogami in da so hotele nosnice zamrznoti. Pa kaj mraz, da se le more kaj zasluziti, da ni treba domá za pečjo dolgega časa prodajati, tako so si mislili tisti, ki so bili dela vajeni in jim je bilo težko, ako niso vsak dan zasluzili za potrebni živež. V gorah je zopet oživilo, poti h kopiščem so bile od jutra do večera polne ljudij. Nekteri so nesli saní na hrbtnu v hrib, drugi so že dričali po gladkej poti z ogljem v „žaklih“ na samotežnicah. Tisti, ki so bili posebno pridni, delali so na dan po dva tira. Šli so torej zjutraj zgodaj od doma in so prihajali zvečer pozno domú.

Med temi je bil neki mladeneč kakih devetnajst let. Rekali so mu Golobovnikov Janez. Imel je še mater, a očeta ne več; enega brata mu je v vojski krogla zadela, drugi je šel zaradi slabega zasluzka v domačem kraju v daljno Ameriko. Sama sta živela mati in sin v bornej koči pod Velikim vinkom, kjer teče čist potok po ozkej dolini.

Zvečer je bilo, ko je žena po kuhinji šarila in večerjo pripravljala; težko je čakala sina, ki je že šel zjutraj ob štirih od doma in ga še ni nazaj. „Da bi se mu le ne prigodilo kaj hudega!“ govorila je stara mati sedé na lesenem stoličku pred pečjo, kjer si je grela suhe, otrpnele roke.

„Lačen bode, ko pride, in ves bode premrt; pa kako bi ne bil? Dolgo so še drugi, ki jim ni treba za košček kruha tako boriti se, kakor nam revežem, spali, ko je že on v goro odšel. Pa kako je bilo mraz, in celi dan ne dobijo ti samotežarji gorkega v želodec; samo zjutraj turščine žgance z gorkim mlekom, koder ga je kaj pri hiši; če ga pa ni, je pa dober sok ali tudi odlijavec, zvečer pa zelje z žganci, ali pa kak krompir v oblicah, včasih je pač tudi kak podinet ali kaka mlečna kaša, kakor jo bova midva nocoj imela, ker mi je Rovtarica mleka poslala. Škoda, da so nam koze tako pregnali, da nimam nikoli več kaplje mleka pri hiši. Ti ljudje, ti gospodje in njih gozdnarji pač ne vedó, kaj je revščina, kajti drugače bi mi gotovo ne bili koze spomladni ustrelili, ko se je pasla gori na Skalicah, kjer nikoli, kar svet stoji, ni bilo videti drevesa in ga tudi ne bode, če nam vso živino pobijejo in vso pašo zapró, kakor so začeli, ali pak če imamo vsak svojo zmolzno kozo v hlevu.“

Tako je govorila žena sama sebój v črnej, okajenej kuhinji. V lesenej koči je brlela slaba lučica in gorko je bilo, ker v peči so gorele veje in korenine, ki jih je nanesla voda v jeseni, ko je dalje časa deževalo in je voda v hribih hudo trgala. Janez je tedaj nalovil v potoku drva, da se ni bilo bati zime, naj pride še tako dolga in še tako mrzla.

Tema je bila že pokrila belo odeto zemljo in svetle zvezde so lesketale na jasnem nebu, ko pride nekdo in pristavi lesene saní zvunaj k steni ter potrka s težkim obuvalom ob prag, da spravi sneg iz škorenj. Bil je sin Golobovničin. Dreze si je odpel, kajti prej jih ni smel dati iz nog, ker je bilo ledeno in gládko na poti, in šel je v malo sobico, kamor mu je sledila mati z večerjo.

„Si pač truden in zdelan danes, ker te tako dolgo ni bilo; pa lačen boš, lačen, mislila sem si, zato sem te že težko čakala s pripravljenim večerjo. Mraz človeka prevzame, da še bolj oslabi, kakor sicer, če mora biti dolgo brez jedi.“

„Mati, saj sem imel kruha sebój, nisem bil lačen in ni me težilo, čeravno sem danes dvakrat pripeljal oglja. Se je vendar nekaj zaslužilo, vsako pot sedemdeset novcev, torej blizu poldrug goldinar. To je, kar me veseli; imava vsaj za kaj soli kupiti in moke, obleke bode tudi treba, pa več drugih rečij.“

„Da bi se le kaka nesreča ne pripetila komu v gorah, tega se vedno bojim, ker morate po tako strmih, ledenih in nevarnih krajih voziti. Kako naglo ni roka zlomljena ali noga, ali pa človeka vsega lahko pomečka!“

„Ledeno je res v nekterih krajih in nevarno v strminah, toda tam gremo počasi in stopamo pazno, ter si pomagamo eden drugemu, ako je potreba. Danes smo bili tako veseli celi dán! Bilo nas je dvanajst, ki smo šli po dvakrat in ni bilo slišati, ko smo šli s hribov, kakor petje.

ukanje in vpitje. Vsi smo bili tako dobre volje, kakor bi bil vsak Bog vedi koliko zaslužil. Pot je bila lepa in gladka, da je sapo človeku jemalo, ako se je podričnol skozi Dolgi klanec. Kar zapihalo je, pa smo bili v dnu, tako je šlo. Nazaj v hrib je trda, ker moramo saní nositi, ter nas vselej ogrejejo in nam delajo težko sapo.“

„Bog daj da bi se komu kaj ne primerilo. Bog vas varuj, delo je težko in nevarno, vsak ni za to. Vedno se čuje kaka nesreča. Tako so tudi danes pripovedovale neke ženske, ki so bile tu, da so dobili tistega Lenartovega Gašperja, ki se je bil v jeseni izgubil, mrtvega v snegu.“

„Kje? Ni mogoče!“

Zdaj se odpró duri, in v sobo stopi sosed, stari Tratarin, z žlico in strugom v roci in z leseno malo pipico v ustih. Tratarin je rad prihajal h Golobovnikovim zvečer v vas, posebno po sobotah, ker je vedel, da se sme nekoliko dalje po konci ostati. Mož ni mogel zvečer spati in domá se je naveličal sedeti in žlice strgati; ker je bil sam, zato je hodil, kadar je bilo pripravno, k sosedovim.

„Dober večer vama Bog daj!“ pozdravil je mož s sivo glavo, in pipa se mu je tresla med suhimi, dolgimi čeljustmi.

„Bog daj, Miha!“ odgovori žena, in „Kaj bote povedali novega, oče Tratarin?“ pristavi sin.

„Kaj bom povedal? Morebiti da bo novica ali pa tudi ne, veselega danes ne prinesem, ali pomagati ne moremo. Lenartovega so dobili, v snegu so ga dobili.“

„Vidiš, kakor sem ti rekla, da so ženske vedele povedati.“

„Kje je vendar bil, oče, povejte! Radoveden sem, ker sem Gašperja poznal.“

„Tam na Poljanah in ne daleč od ceste, tako da je čudno, kako je mogel tam konec vzeti.“

„Zmrznol je.“

„Kaj pa da zmrznol! nič drugače ne kakor zmrznol! Saj pravim, človek ne sme soditi in po mrtvih se ne sme kakor, kar je dobrega, govoriti, vendar ta smrt je bila prav čudna. Kdor je tega človeka poznal, bo skoro nehoté sodil, da ga je božja kazan zadela, ker je ravno tako čudno, tako nesrečno smrt storil.“

„Jaz sem ga poznal, pa nisem posebnega zapazil na njem. Obnašanja je bil bolj ošabnega, tako mogočno se je držal, pa navado je imel zakrovati se, in preklinjal je rad.“

„To je, vidiš Janez. To se tako grdo sliši bodi si od mladih bodi si od starih. Enkrat sem bil doli pri Loginu, ko je bil tudi on notri v gostilni. Bilo je več fantov, nastal je neki prepir, takoj ko je on med nje prišel. Tam sem ga slišal, kako grdo je preklinjal in kako grdo se je rotil. Da naj ga male miši snedó, in zopet je zaklel, pa zopet, da

naj ga male miši snedó, če se bo on pustil komu strahovati, in kolikokrat, pa kako je vse preklevl in kako se je rotil! Vsaka druga beseda pa je bila, naj ga male miši snedó. Grdo se mi je zdelo tako govorjenje in pregrešno. Sedelo nas je več dedcev pri mizi, pa vsem se je gnusilo to rotjenje in to bahanje. Bog nas varuj kaj takega! In zdaj skoro vsak, kdor ga je poznal ter vé, kako so ga dobili, opozori drugega na grdo rotjenje in zarekovanje, ki ga je bil tako vajen.“

„To je res, preklinjal je preklinjal, in ravno tako se je rotil, kakor poveste, in še tisto popoldne, ko se je potém po noči izgubil.“

„Pa kdo bi mislil, da bi ga moglo tam na Poljanah, kjer je vendar lepa cesta, tako zmotiti in zapeljati, da tam konec vzame,“ čudi se žena.

„In pa še kako čudno ga je izvodilo! Le poslušajta, povém vama, kakor mi je zidar, ki je šel ravno tisti večer črez Poljane, z drugimi vred priovedoval.

Gašper je bil popoldne še tam na J. in je nekoliko ali pa precej pil. Proti večeru se je napotil proti domu. Se vé, dan je bil že kratek ta čas. Bilo je okoli sv. Andreja. Šlo je šest ali sedem zidarjev ravno tudi, ko se je zmračilo, črez most prek Save. Ko so prišli od mostú vrh hriba, bilo je že popolnoma temno. Sneg je šel in mraz je bilo. Slišali so na desno od ceste gori pod pečmi v hribu neko vpitje in oglasili so se na to. Še bolj je klical nekdo in na pomaganje prosil. Ali čudno se jim je zdelo, da bi o tem času kdo gori po skalah hodil, pa še ko gre sneg. Čakali so nekoliko časa in klicali. Toda vpitje pod pečmi je prenehalo, in zidarji so si mislili, da pride, kdor je bil gori, kmalu za njimi. Šli so počasi in so postajali, kar zaslišijo črez dalje časa ravno to vpitje na levej strani poti, pa tudi daleč gori v hribu pod skalami, a gledat niso šli za klicem, ker je bilo po noči. Nekteri so dejali, da mora biti to kak hud duh, drugi zopet, da jih hoče zapeljati, neki so pa še celó mislili, da to ni glas od samo enega, da je morebiti več ljudij, ki čakajo vsak na enej strani poti, da bi koga napadli; samo čudno se jim je zdelo, da je vpitje celó gori pod skalami in da se premiče. Pustili so torej in šli so svojo pot. Nikomur pa ni prišlo na misel, da bi reč sprožil, naj se drugi dan pogleda in preišče, kaj je to pomenilo. Črez noč je tudi dokaj snega padlo, in mraz je pritisnol. Gašperja niso nikjer pogrešili, ker domá so mislili, da je na J., tú pa, da je domá. Še le črez dolgo časa jím ga je zmanjkalo, in niso vedeli, kje bi ga iskali. Zidarji pa so precej opozorili na to vpitje, in reklo se je potém, da je Lenartovega vodilo in speljalo v peči.

Se vé da drugega ni bilo, kakor v glavi ga je imel, in ko je prišel na vrh klanca, moral je cesto zgrešiti, ker belo je bilo vse tudi okrog ceste, ali pa je morebiti šel po stezi skozi Kočnjo in še na cesto

prišel ni, da ga je precej s steze v goro dalo in ga tako omotilo, da si ni mogel pomagati več. Zdaj so ga dobili in komaj dober streljaj od ceste. Tam za Smelednikovim hlevom v nekem leskovem grmu je bil in tako čudno, da je v snegu na glavi stal. Pravijo, da so mu ustnice miši objedle, da je to prav kakor kazen, ker je poprej tolkokrat govoril, naj ga male miši snedó.

Smelednik je šel po seno, in ko je hotel nekoliko vej narezati, da bi jih po senu položil, da bi se dalo bolj čedno povezati, dobil ga je neki reveža mrtvega v grmu na glavo postavljenega.“

„Bog mu daj dobro,“ pravi mati; „nobeden ne vé, kje ga smrt čaka, zató se tako bojim vsako jutro, kadar gre Janez od doma, in molim, da bi prišel zopet zdrav in srečno nazaj. Nesreča nikoli ne počiva, slišala sem večkrat govoriti, in res je tako; zató pa tudi molimo vsak večer za vse tiste, ki po gorah in vodah pomrjejo.“

„Treba je moliti,“ pritrdi Tratarin, „ker mnogo jih konec vzame, da morebiti še nobeden zá-nje ne vé. Kako čudno postavim je bilo s Hodovinkom. Še danes ne vemo, kaj se mu je zgodilo in kam je prišel. Petnajst let je že tega, kar se je izgubil, toda kar duha ne sluha ni več po njem.“

„Tega pa jaz nisem poznal, mati!“

„Kaj ga boš ti poznal, revež!“ zavrne mati sina; „ti si bil komaj hlačice dobil, ko se je Hodovinek izgubil.“

„In kje se je izgubil?“

„Miha ti bo to vedel bolje povedati kot jaz, ker on take reči bolje pomni kot marsikdo, pa prijatelja sta si bila Miha in Hodovinek, je-li Miha?“

„Kaj pa! Kolikokrat mi je prinesel Tine javorja iz gore, ki sem ga potreboval za žlice. Tine je bil mnogo mlajši od mene, vendar nama je šlo prav dobro skupaj. On je bil lovec in izvrsten strelec. Kolikokrat mi je repo prestrelil, ako sem mu jo po hribu zatočil, ali pa tudi če sem mu jo kvišku vrgel. V goro ni šel, da bi ne bil prinesel živali, ako je bilo treba kakega mesovja. Se vé dostikrat ni prinesel nobene reči, kadar je šel samo po slanicah gledat ali pa opazovat, da bi mu ne zahajal kdo v škodo.

Ko se je bil izgubil, bilo je ravno konec meseca avgusta ali začetek meseca septembra; tega ne morem zdaj prav reči. Šel je zjutraj od doma in še sabo ni vzel drugega, kakor puško in kar je sploh imel navado jemati, kadar se ni mislil dalje časa muditi. Žena njegova je mislila, da bode popoldne ob dveh ali štirih že domá; toda ni ga bilo od nobenega kraja, tudi do večera ne. Drugo jutro je prišla vsa objokana in oplašena k nam, naj gremo pogledavat za njim, naj ga gremo iskat. Šli smo. Iskali smo, vse smo oblezli, črez in črez smo obhodili

skalovje in hribovje, pa ne sledú nismo dobili. Noben pastir, noben lovec, nikdo, nikdo ga ni nikoli več videl. Ako bi bil padel kam črez kako peč v kak prepad, bili bi ga gotovo orli zasledili, ali tudi nobenega teh ptičev nismo ne mi, ne pastirji videli, da bi se bil vozil kje v zraku, kakor se sicer precej prikažejo, ako pade kaka žival čreč pečine. Kako je to mogoče, da se more človek, ki so mu vse steze v gorah, vsaka skala v pečinah, vsaka stopinja v plazovih znane, tako izgubiti, kakor se je Tine, tega nismo mogli zapopasti, in še dandanes nikdo ne vé, kaj se je z njim zgodilo. Šel je zdrav in vesel, in ni ga bilo več nazaj.“

Miha je končal povest, in žlica, ki jo je obračal v rokah in strgal, bila je gotova, ko je vzel treščico v roko, da bi si zopet duhan užgal, ki mu je bil ugasnil v pipi.

Čeravno je bil Janez truden, vendar je starca vedno rad poslušal, kadar je jel pripovedovati zimske večere o tem, kar je že doživel. Mož je bil star in se je veselil, ako je našel vernih poslušalcev, kterim je pripovedoval, kako je Napoleonu I. služil in koliko mraza je užil tačas in koliko lakoti prestal. Pa tudi drugega je vedel mnogo povedati.

„Danes je sobota; že davno bi bil moral delapust napraviti, a takó-le se mi je zapoznilo moje delo,“ pravi starec, ko je bila žlica gotova. Ne morem drugače, da naredim, kolikor si odločim, zató nisem prej nehal; trije novci so več zaslужeni, še eden pa bode zopet za duhan.“

Janez je starca navadno domú spremil, kadar ju je prišel obiskavat; tako sta korakala tudi nocoj oba proti nizkej v snegu tičečej koči, kamor jo je krenol Miha, mladeneč pa zopet domú, kjer je imel pri gorkej peči na klopi postlano.

Minol je predpustni čas, prišel je post. Vedno je gorkeje postajalo, na solnčnih krajih so že lezle cvetlice iz tal, prijazno so kazale rumene in višnjeve glavice izpod grmovja, kjer je sneg izginol. Stari Miha pa je obrezaval les in sedel pred malo kočo, ali pa je prišel k sosedovim in se pogovarjal z Janezovo materjo. „Dolgo že ni bilo tako prijaznega, tako gorkega dne, kakor je danes,“ pravi mož svojej sosedi, ko sta sedela popoldne pred hišico in se grela na solnci. „Zeló se že pozna na snegu, da ga je zmanjkalo in da gine vsak dan hitreje. Vidiš, kako je zlezla moja koča od zemlje, kar je dobilo solnce večjo moč. Tebi ne bode treba plesti volnatih nogavic, Mina, kajti ne bodemo jih več dolgo potrebovali. Spomlad je tukaj, do sv. Gregorja nimamo več kot še tri dni.“

„Danes ravno nimam pripravnega dela, zató sem vzela pletenje v roke, če se tudi precej ne rabi; kar se naredi, lahko počaka, da pride zopet čas.“

Ko se je jelo solnce nagibati, postal je zvunaj mrzlo, in odšla sta naša stara znanca v sobo, kjer je bilo gorkeje.

„Kdaj pride danes Janez iz gore? Ali bode morebiti delal dva tira?“

„Gotovo, ker šel je dave zgodaj in rekel je, da hoče še nektere dni iti po dvakrat, in vožnja ne bode več dolgo trpela. Sneg se taja in na nekterih krajih se že kaže na poti kamenje izpod snega, da škripljejo saní, ko pridejo na take presledke. Sneg se že toliko taja, da voda pod njim rije in rove napravlja. V bregovih proti solncu so se naredili že tudi plazovi, in sneg se je podričnol v nižave, v grape.“

„Če gredó tudi po dvakrat v goro, vendar ne bode dolgo trpelo, da bode domá; počakati ga moram. Povedal bode, ali imajo še veliko oglja v ogljarnicah, in ali jim ga bode letos kaj ostalo. Lansko zimo ga niso mogli vsega spraviti, ker jim je vreme nagajalo in na zadnje jim je še pot raztrgalo, ko so prišli plazovi.“

Miha je čakal in rezal les, žena pa je sedela pri motovilu in vila sukanec iz njega; večkrat je bilo treba ločiti in popravljati, ko se jej je nit odtrgala in se je konec izgubil, ali se je pa zmedlo in zapletlo, da ni hotelo dalje.

„Dolgočasno delo je tó-le vitje na motovilu in posebno, ako ne teče gladko. Še za sol si človek pri tem komaj zasluzi.“

„Res je dolgočasno, pa moram že tó-le poviti, kar mi je Rovtarica sèm poslala, ker mi večkrat mleka dá, poletni čas imava pa z Janezom delo pri Rovtarji, in vsadijo nama vsako leto nekoliko krompirja in repe, da nisva čisto brez poljskih pridelkov, ko pride jesen in zima.“

Sina še ni bilo od nobenega kraja, čeravno je bilo že v noč in bi bil že imel domá biti.

Mati je šla gledat, ali morebiti vendar ne pride kmalu. Ni ga videla, bilo je že pretemno. Komaj pa je prišla nazaj v sobo in se vsedla zopet k motovilu, bil je že tú.

„Danes je bilo pa hudo,“ jel je govoriti, ko je stopil v sobo.

„Kaj takega?“ vpraša mati.

„Pot ledena, pot, je-li?“ pristavi Miha.

„Kaj še, kaj še! plaz je prišel, plaz, hotelo nas je vse zasuti, skoro bi nas bilo.“

„E, ni mogoče! plaz, kje vendar?“ prašata obadvaj radovedno. „Saj se ni kaj hudega primerilo? Je že toliko gorkote, da se sneg odtaja in sproži v dolino, kjer gozda in drevja manjka,“ pravi Miha.

„Še le zdaj popoldne, ko smo bili nekteri že v drugič na poti proti domu, odtrgal se je sneg in nam je vzel vso pot, pa še nektere samotežarje sebój. Bilo nas je veliko eden za drugim, blizu trideset, ko smo šli skozi Skrhanek. Tam, saj veste, kjer je nad potjo in pod potjo vse posekano, ravno tam gori pod skalami se je odtrgala strašna reč,

da nas je veter hotel odnesti. Drlo je kamenje, pesek in sneg, vse skupaj doli črez pot in ni se prej ustavilo kakor doli na Košuti, kjer se začne raván. Štiri ljudi je vzelo in jih je neslo sabo in zasulo, pa še le blizu doli na ravnici. Sneg jih je zasul in pokopal. Videli smo, kako jih je pobralo ravno pred nami, in nismo jim mogli precej pomagati. Čeravno nam je pot precej daleč odtrgalo in zasulo, prišli smo vendar še tam črez, pustili smo oglje in leteli pomagat tistim, ki so bili pod snegom. Ker nas je bilo vedno več, bila je rešitev še mogoča. Vsi, ki so bili še za nami, videli so, kaj se je zgodilo, in bili so precej na mestu, kjer smo zasute iskali in izkopavali. Dolgo je trpel, predno smo prišli do njih in jih izvlekli iz snega. Vsak je delal, kolikor je mogel, in res, rešili smo jih. Življenja ni nobeden izgubil, in čudili smo se vsi, kako je to mogoče, da jih ni zadušilo. Pobrali smo jih in pripeljali v dolino. To je bilo grozno! Nesreča velika bi se bila prigodila, ko bi bili reveži sami, nobenega bi ne bilo več živega izpod snega; ko bi nas ravno na poti ne bilo. Samo to, da nas je bilo dosti, to je bila njih rešitev in da smo delali, kolikor je vsak mogel.“

„Vidite, vidite!“ pravi mati, „nisem se zastonj bala nesreče in nisem zastonj molila vsako jutro, ko si šel v goro, kako lahko in kako naglo človeka nesreča zadene. Bog nas varuj, Bog nas varuj! Da se je le življenje otelo ubogim, to je sreča.“

„Gora je gora! Plazovi so že dosti ljudij zasuli in pogrebli. In koliko živalij pokopljejo ti plazovi. Ravno bode letos pet in dvajset let, kar je v Glenšicah skoro vse srne pokončalo, ko so jih tudi plazovi zajeli. Prišel je sneg z vrha gore, tam je namreč zeló daleč doli od vrha vse golo, in spomladi ko še sneg ni ves skopnel, našli so v snegu šestnajst srn pokopanih v plazu. Žival sicer beži, ako čuti nevarnost, a gotovo jih je tedaj vse zajelo, ko so se ravno hotele rešiti. — Zahvali se Bogu, da te ni zajelo, Janez! Že sam strah, ki ga mora človek v takej smrtnej nevarnosti prestati, je grozen, če se še tudi življenje otmè. — Zdaj ko nam je čas tako naglo minol, bom pa moral zopet domú. Da le hudega ni, da le hudega ni! Da le smrti ni, smrti!“

Miha pobere potém strug, nož in žlice ter koraka počasi proti svojej koči, kamor ga Janez prijazno spremini.